

לו הרבה עבודות, וכל עבודה כנגד שם מסוים מהשמות שלו, וכן ליתרו יש שבעה שמות, ורש"י מביא ודורש אותם: "נקרא בשם רעואל, יתר, יתרו, חובב, חבר, קיני, פוטיאל.

היום נתמקד על השמות 'יתר' – ו'יתרו'. יתרו זכה לשם יתר ע"ש שייתר פרשה בתורה. ובזמן שיתרו התגייר וקיים את המצוות הוסיפו לו את האות ו' על שמו והוא נקרא בשם יתרו. יתר – על שם שהוסיף פרשה בתורה, יתרו – ע"ש שהוא נתגייר ונוספו לו מצוות, תמיד היה לו 7 מצוות בני נח, עכשיו נוסף לו עוד תר"ו מצוות, והתחייב בתר"יג. אך כמו שנראה יתרו עם ו' זה לא גימטריא תר"יג, אז למה נוספה לו האות ו' היה צריך להוסיף לו אות ג' (יתר + ג' = תר"יג)?

### ביאור הרמז 'יתרו' 'רות' י'

אם נשים לב המילה 'יתרו' מורכבת מ-'רות' י', זאת אומרת 'יתרו' יש בו את השם 'רות' (רות המואביה) שגם היתה גיורת מאוד מפורסמת, וכתוב בגמרא (ב"ב צ"א ע"ב) שהיא נקראת 'אימה של מלכות', כי היא האם של מלכות בית דוד, ומשמע שכל מה שזכינו למלכות בית דוד הכל בזכות רות, כמו שידוע המדרש המפורסם (ב"ר פ"ר מא, ד) "את שני בנותיך הנמצאות", מהו הנמצאות? אמר רבי יצחק: "מצאתי דוד עבדי" (תהלים פט, כא) היכן מצאתי? בסדום". ולכן כל הייחוס של מלכות בית דוד מתייחס אחרי רות. ומובא שם בגמרא "אם המלך" – זו רות המואביה שראתה במלכות שלמה בן בנו של בן בנה שנאמר (מלכים א' ב, יט) "וישם כסא לאם המלך" ואמר ר' אלעזר לאימה של מלכות". שלמה כיבד אותה ושם לה כיסא מיוחד בשביל אם המלך שהיא אימה של מלכות". ואומרת הגמרא ב"ב (י"ד ע"א) על דוד (קל לזכור זה דף דוד = י"ד) למה נקרא שמה 'רות', מלשון ריויה, שיצא ממנה דוד המלך שהרווהו לו להקדוש ברוך הוא בשירות ותשבחות.

יוצא שיש לנו כאן 'רות', מתוך השם 'יתרו', וכפי שרמזנו יתרו זה 'רות' י', מה זה ה-י? זה רמז לדוד המלך. כי בסוף מגילת רות כתוב את הייחוס של דוד המלך ושם כתוב דוקא עשרה דורות, שהם: פרץ, חצרון, רם, עמינדב, נחשון, שלמון, בועז, עובד, ישי, דוד. ולכאורה צריך לייחס את דוד לארבעה עשרה דורות וכמו שהזוהר בפרשתנו (ח"ב דף פה.) מייחס את דוד המלך דווקא לארבעה עשרה דורות, מאברהם אבינו, ונוספו: אברהם, יצחק יעקב יהודה, והזוהר רומז שנקרא 'דוד' (גימ' ארבעה עשרה) כדי לרמוז שמאברהם עד דוד יש ארבעה עשרה דורות, אברהם, יצחק, יעקב, יהודה – זה 4 דורות, ועוד כל העשר דורות שנזכרים במגילת רות, ביחד הכל יוצא ארבעה עשרה. [דרך אגב הזוהר (יתרו דף פה.) מסביר, שבזמן שלמה נקרא 'סיהרא באשלמותא', זאת אומרת ששלמה המלך הוא הדור ה-15 לאברהם אבינו ולכן אז הייתה השלמות הכי גדולה לעם ישראל, וכמו שהלבנה ביום החמש עשרה (ט"ו לחודש) היא שלמה וגדולה

פרשת 'יתרו' - ה'תשפ"א / הרה"ג אליהו עטיה שליט"א

ליקוטי מוהר"ן בפרשה - מבוסס על תורה ל"ג תניינא

הקשר בין רות ומלכות בית דוד ליתרו – נשמות הגרים

הגרים הם חלק משלבי הגאולה/ נעשה בשרו חידודים, למה

ניתן לקבל במייל: 6537488@gmail.com

שם פרשתנו 'יתרו' על שם יתרו שייתר פרשה בתורה "ואתה תחזה מכל העם וגו'", פרשת הדיינים שרי אלפים וכו'. לאחר מכן הפרשה של מתן תורה, כל זה מתקשר ביחד בפרשה לעניין של יתרו. יתרו היה גר, ובגירותו נעשה רעש גדול, וכמו שרבנו מביא (כמה פעמים) את הזוהר המפורסם (פ' יתרו דף סט:) "בין שפא יתרו, שהוא פמר עליון של כל יתר האלילים, התחזק ושלט כבוד הקדוש ברוך הוא על הכל. משום שכל העולם ... היו מסתבלים ב'יתרו' שהוא חכם וממנה גדול של כל אלילי העולם. בין שראו שהוא בא ועובד לקב"ה, ואמר "עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלהים", בלם התרחקו מעבודותיהם וידעו שאין בהם ממש, והתפבד כבוד השם הקדוש של הקב"ה בכל הצדדים. ולכן נרשמה פרשה זו בתורה". כלומר, יש משהו מיוחד בזה שיתרו מודה שהקב"ה גדול מכל האלהים, וזה גורם רעש גדול למעלה, אפילו יותר יציאת מצרים, וקריעת ים סוף. וצריך להבין, מה הנקודה הגבוהה כל כך בגיור של יתרו, ומה החשיבות שלה?

### כיצד מפרשים ב' פירושים ב'יחד יתרו" ואחד הפוך מהשני

כתוב בפסוק: "ויחד יתרו על כל הטובה אשר עשה ה' לישראל אשר הצילו מיד מצרים", רש"י מפרש 2 פירושים שכל אחד הפוך מהשני, 'יחד יתרו': "וישמח יתרו, זהו פשוטו. ומדרש אגדה, נעשה בשרו חידודין חידודין, מיצר על איבוד מצרים", לפי פירוש א' 'חדי בארמית זה שמחה, ולפי מדרשו: נעשה בשרו חידודין חידודין, שהיה מיצר על אובדן מצרים. ורש"י מביא את הגמרא בסנהדרין (דף צד ע"א) "היינו דאמרי אינשי, גיורא עד עשרה דרי לא תבדי ארמאה באפיה", (כלומר הגר אפילו אחרי עשר דורות מאז שהתגייר לא תבזה גוי בפניו). הנקודה הזאת של עשרה דורות היא קצת תמוהה, הרי חז"ל לא סתם אמרו עשרה דורות, ובוודאי יש איזו כוונה במספר עשרה דורות, ועוד, הרי לרוב גר אחרי מעט דורות הוא לא יודע שאבותיו גרים, ובפרט אם עברו חמש שש דורות בוודאי כבר לא ידע, ואם כן מה העניין שגר עד עשרה דורות לא יבוזה גוי בפה.

### רבי השמות ליתרו ולמשה

נקודה שנייה, ידוע שליתרו היה שבעה שמות, וזה משהו שמשותף גם למשה רבנו שגם לו יש שבעה שמות, ענין השמות מסביר רבנו בשיחות הר"ן (ס"ז צ"ה) ששמות הם על פי הפעולה שיש לאדם לעשות, והסיבה שלמשה יש לו הרבה שמות, בגלל שיש

באופן נס על כל ישראל. בזמן בית המקדש כל גר צריך להביא קורבן של עוף ומביא אותו לבית המקדש, והיו מזים עליו מהדס של העוף הזה, כדי שהוא ייכנס לגירות. היום אין לנו את זה, אך בעז"ה לעתיד לבוא יהיה.

יתרו הגר הראשון, רש"י מביא שיתרו בא אחר מתן תורה אחרי שנהיה 'עם ישראל' במתן תורה, המצטרף החדש הראשון זה יתרו. ולכן יש ביתרו ראשית של הגרים, לעומת זאת אצל דוד המלך כתוב בגמרא (יבמות כ"ד ע"ב) "אין מקבלים גרים לא בימי דוד, ולא בימי שלמה", זאת אומרת שאצל דוד המלך יש רווייה. מה הרווייה? זהו כבר אנחנו כעת לא מקבלים יותר גרים, וכן "אין מקבלים גרים לימות משיח", ולמה? כי כתוב (ישעיה נד, טו) "מִי גַר אֶתְּךָ עֲלֶיךָ יִפּוֹל", ודורשת הגמ' שם מי שגר איתנו בעניותנו – עלינו יפול ויצטרף לעולם הבא (ע' רש"י שם), כלומר מי שבא ומתגייר לשם ה', ומגיע בזמן שעם ישראל בצער, שמראה שהוא באמת בא לכבוד הקב"ה, אבל מי שגיע בזמן ימות משיח, או בזמן דוד ושלמה שהיה אז שולחן מלכים, והיה שפע גדול, אז הוא לא מתקרב לשם שמייס, אלא בגלל שטוב לו, כי זה ממש טוב. (דרך אגב יש נפקא מינה בעניין הזה, שהרי ראינו שגם בזמן שלמה, למשל בת פרעה היא הייתה גיורת, הגמרא שואלת את זה, והגמרא מתרצת שכל הסיבה היא משום שולחן מלכים, והיא לא הייתה צריכה שולחן מלכים, היא בעצמה הייתה בת מלך, ולכן הגירות של בת פרעה נחשבת בגמרא גרות לשם שמים, ולכן שלמה המלך קיבל אותה, מכיון שהיא לא הייתה צריכה שולחן מלכים).

ששים רבוא נשמות ישראל, וששים רבוא נשמות הגרים - שת והבל נמצא דבר מעניין, 'יתרו' זה בחינת 'יתר', עדיין מותרים, וצריך להוסיף עוד. כל עניין של גר זה להוסיף כי הוא מוסיף עוד נשמה לעם ישראל, כי כמו שיש ששים רבוא נשמות של יהודים, יש גם ששים רבוא נשמות של הגרים. השישים רבוא נשמות ישראל, הם נמצאים אצל 'שת' (הבן של אדם הראשון), ואיפה נמצאים שישים רבוא נשמות הגרים? הם היו נמצאים אצל הבל. כעין זה נמצאים אצל קין כל בחינת נפשות אומות העולם, והם באמת בלי תקנה, היינו אותם אומות העולם שאינם ראויים להתגייר, לעומת זאת מי שזוכה להתגייר מאומות העולם, בנשמה שלו הוא צאצא של הבל. שהרי יש לאדם הראשון שלושה בנים – שת הוא הכי קדוש, שממנו יוצא עם ישראל, והוא הבחינה של ששים רבוא נשמות ישראל. וכנגדו לצד השני יש את קין, שבו יש את כל נשמות אומות העולם החלק שאין לו תקנה, המכונה בזוה"ק – 'קניא דמסאבותא', שהם אובדים מן העולם. ויש משהו באמצע, שזה הבחינה של הבל, שהוא שורש כל הנשמות של הגרים, שזו בחינה המעורבת בטוב ורע. אז – קין כולו רע, ושת כולו טוב, והבל באמצע, טוב ורע מעורב ביחד. למדנו ש'משה' זה ראשי תיבות: מ'שה ש'ת ה'בל, זאת אומרת משה הוא כל כך גדול וקדוש, כי יש בו גם את שת, וגם הבל והארי"ז'ל מסביר, שבאמת במשה עצמו יש גם את הששים

והיפה ביותר. והזוהר אומר עוד דבר כואב, שמאז שלמה התחילה להיחסר הלבנה, שהרי רחבעם בן שלמה נחלקה המלכות בדורו, והתדרדרה עד הדור ה-30 ואז בא הדור של צדקיהו המלך, (סדר המלכים שמונה הזוהר, הם: רחבעם. אביה. אסא. יהושפט. יהורם. אחזיהו. יואש. אמציהו. עזריהו. יותם. אחז. יחזקיהו. מנשה. אמון. יאשיהו. צדקיהו. וכך אתא צדקיהו אתפגים סיהרא וקיימא על פגימותא. דכתיב וירמיה נב, יא ואת עיני צדקיהו עור). כשהלבנה נעלמת לגמרי, אזי מלכות בית דוד שהיא רומזת ללבנה, כמו שמובא בגמרא (ראש השנה כה ע"א) ש"דוד מלך ישראל חי וקיים", זה רמז לקידוש הלבנה וחיידושה, (כי הלבנה היא בחינת המלכות שאין לה מעצמה כלום) והמלכות התחסרה בדור ה-30 (כמו שהלבנה מתחסרת ביום ה-30).

עכ"פ במגילת רות מוזכרים רק עשרה דורות דווקא, (ולא את אברהם, יצחק, יעקב, ויהודה). וכפי שהסברנו יש בזה רמז שדוד המלך הוא 'דור העשירי', ואם 'יתרו' זה – רות י', 'רות' – זה דוד, כמו שאומרת הגמרא שהרווה להקב"ה בשירות ותשבחות. וה – י' זה ג"כ דוד כי הי' רומזת לעשרה דורות שהוא דוד שנמנה לעשרה דורות.

#### רמז נפלא בגיורא לא תבזי ארמאה באפיה וכו'

לפי זה נסביר פשט מתוק, מה שכתוב "גיורא עד עשרה דרי לא תיבזי ארמאה באפיה" – גר אל תבזה גויים בפניו, כי תראה מה יכול לצאת מגיורת שמתגיירת, יכול לצאת ממנו דוד המלך, וכל מלכות בית דוד, ולכן אל תבזה את הגויים בפני גר, כי אז אתה יכול ח"ו לגרום שהוא יתחרט על זה שהוא התגייר, והוא יאמר: ככה מבזים את המקום שבאתי ממנו? וחס ושלוש יחזור לסורו, אסור לעשות את זה, כי תראה מה יכול לצאת מגר, כל מלכות בית דוד יצאה מהגרים. ואם כן זהו: "גיורא עד עשרה דרי" – מה שהזכירו 'עשרה דרי', לרמז לדוד המלך, שהוא נקרא 'דור עשירי' במגילת רות מפרץ ועד דוד.

#### התבוננות בשני הגרים 'יתרו' ו'רות' והחילוקים ביניהם.

אם נשים לב, יש איזה דבר בין יתרו לרות שהוא הפוך אחד מהשני. 'יתרו' נקרא כך ע"ש שהוא ייתר פרשה בתורה, לעומת זאת 'רות' נקראת על שם שהרווה להקב"ה, מה פירוש המילה הרווה? יש אדם שהוא צמא למים, ויש אדם שהוא שתה והוא כבר רווי, רווי זה ההיפך מהנקודה של יתרו, יתרו עדיין הוא בבחינה של 'מוסיף' ולעומת זאת אצל רות, זה כבר מגיע לשלמות ורוויה. הסברנו שיתרו הוא בחינה של תחילת הגרים, כי במתן תורה כשעם ישראל קיבלו את התורה, כולם היו בבחינה של גרים, כמו שכתוב על עם ישראל שהם נכנסו לגירות, בהזאה – שזה הרצאת דמים, בטבילה ובמילה. כל אחד מעם ישראל היה צריך לעשות את כל השלוש פעולות שעושים לגר: ברית מילה (שהם מלו במצרים). טבילה – כל ישראל טבלו לפני מתן תורה. והדבר השלישי, הזאת דמים, משה הקריב קרבן והיזה את הדם

השתנה אחרי בוא יתרו מספר אותיות התורה. והיישוב לזה, שהקב"ה שינה את הצירופים כדי שזה יהיה 600,000 כולל גם את התורה והייתור שהוסיף יתרו, ולכן יש לנו 60 ריבוא אותיות גם לפני שבא יתרו וגם אחרי, אלא שיתרו לאיזה רגע מוסיף פרשה בתורה, כי גם הגר יש לו רק רגע שהוא נוסף ומוסיף אות, אבל מיד הוא נהפך להיות חלק מעם ישראל, ומשתנים הצירופים, ומתחברים האותיות שנוספו לאותיות שכבר נמצאות, כדי שיהיה כל הזמן ששים רבוא. ולכן הפרשה שיתר יתרו, היא גם מצטרפת להיות 60 ריבוא אותיות התורה כי עכשיו נעשים הצירופים באופן אחר. זה ממש מתוק, פנינה יקרה.

#### גם ביתרו הגר יש ניצוץ משיח, ולכן הוא יכול להוסיף תורה

ויש בזה עוד עומק נפלא, אמרנו שהגרים זה מתחיל ביתרו וזה נגמר לאחר עשרה דורות כי דוד נקרא בסוף מגילת רות דור עשירי, אז יש את יתרו הגר הראשון, ובסוף אחרי עשרה דורות יש רויה – 'רות' ע"ש שריוהו לקב"ה בשירות וכו', ולא מקבלים גרים וכו'. אך יש גם ביתרו ניצוץ משיח מאוד מעניין, ידוע המדרש רבה המפורסם (ויקרא רבה יג, א) ששם כתוב שלעתיד לבוא הקב"ה עתיד להאכיל אותנו סעודה מיוחדת של שור הבר והלוייתן, ואיך תהיה הסעודה הזאת? כתוב, שהלווייתן בולע את השור, והשור נועץ את קרניו מבפנים, וככה הוא הורג את לוייתן.

והמדרש שואל, הרי אין כאן שחיטה? (ו לא שאלה פשוטה, כי לוייתן זה דג טמא, ובוודאי לא שייך בו שחיטה כי הוא גם דג, וגם טמא וא"כ שחיטה זה הבעיה האחרונה שלו). והמדרש עונה שזה "תורה חדשה מאיתי תצא", חידוש תורה מאיתי תצא. זאת אומרת שהסעודה המיוחדת של שור הבר והלווייתן, עתה אנחנו לא יכולים לאכול אותה, כי בשבילנו זה סעודה לא כשרה, רק כשתצא תורה חדשה, אז יהיה חידוש שתהיה בחינה כזאת של שחיטה בצורה שאנחנו בכלל לא יכולים להבין. ואם כן זוהי גם הבחינה של יתרו, כי יתרו מוסיף פרשה בתורה, זה גם כן בחינה של 'חידוש תורה', "תורה חדשה מאיתי תצא" שמגיעה ע"י יתרו. וזה הניצוץ המשיחי שאנחנו מוצאים ביתרו שהוא מוסיף תורה חדשה.

#### פיזור ישראל בכל העולם בשביל שיתווספו גרים, וזה שלב בגאולה

כמו שהסברנו, כל העניין של גרים מתחילתו ועד סופו הוא עניין של גאולה. גם הגר הראשון הוא מתחיל את הגאולה ומתחיל בחידושי תורה של: "תורה חדשה מאיתי תצא", ועד דוד המלך שזו הבחינה של הגר האחרון הסוף של הגרות שמגיעה מרות המואבייה, וכבר לא מקבלים גרים, אבל כל הזמן שהיה באמצע, כל גר וגר שהתווסף לעם ישראל הוא בחינה של חלק ושלב בגאולה. ומה ההסבר בזה? הגמרא (פסחים פ"ז ע"ב) אומרת למה גלו ישראל בכל ארבע קצוות העולם אם הקב"ה רוצה ח"ו להעניש את עם ישראל בגלות, אז שיגלה אותם בארץ אחת, שתי ארצות, אבל למה הפיזור הזה, הרי אין לך נקודה בעולם

ריבוא נשמות ישראל, כמו שכתוב במדרש רבה (שיר השירים) "ילדה אישה במצרים ששים ריבוא בכרס אחת, ומי זאת? יוכבד, וזהו שמשו ששקול כנגד ששים ריבוא נשמות ישראל. והרי במשה יש גם בו כן את הבל, והאר"י ז"ל מגלה סוד שהבל זה כל הששים ריבוא נשמות הערב-רב, שגם כן מושרשים בנשמתו של משה, ומסביר האר"י, שזו הסיבה שמשו רבנו לוקח את הסיכון הגדול והולך ומגייר את הערב רב, ולכאורה בשביל מה הוא מסתכן? ובפרט עוד שהקב"ה רומז לו שזה לא כל כך כדאי להוציא את הערב רב, כי הם נצוצות שעדין בכלל לא מבוררים? אך אומר האר"י ז"ל, שמשו היה מוכרח בדבר, כי הם היו נוגעים בנשמתו של משה בגלל שמשו הוא: מ'שה, ש'ת, ה'בל – יש בו את הששים ריבוא נשמות ישראל, ויש בו גם את הבל שזה ששים ריבוא נשמות הערב רב והגרים, אבל אין במשה את 'קין', ז"א את החלק הרע של אומות העולם ויתרו הוא ההתחלה של הגרים, והוא מתקן את הטוב שבקין, שמכניס אותו להיות כמו בחינת הבל להיות גר, והוא מתגייר, והוא ראש לגרים. מתי מסתיימת העבודה הזאת? בזמן דוד המלך. (רות על שם דוד שריוהו לקב"ה בשירות ותשבחות), וזה בחינת 'רוייה', כי אין מקבלים גרים לא בימי דוד ושלמה, כי כבר קיבלנו את כל מה שהיינו צריכים להותיר ולהוסיף עוד.

#### ביצד יתרו מיתר פרשה בתורה, איך אפשר להוסיף על התורה

עוד נתבונן, יתרו מיתר פרשה בתורה, אנחנו יודעים שבתורה יש ששים ריבוא אותיות. יש שאלה מפורסמת, אם תספור בתורה אין 60 ריבוא, יש 304,805 ז"א חצי בערך? והסברנו שהתירוץ לשאלה הקשה הזאת, שפשוט לא יודעים לספור כמה אותיות יש באות אחת, כי כמעט כל אות יכולה להתחלק, ולהתחבר. (למשל האות אל"ף לפעמים יכולה להיות מורכבת מ'ו, ו', ד', והיא נחשבת כ-3 אותיות. מ"ם יכולה להיות מורכבת מכ"ף ו-ו"ו וכו', ולפעמים שתי אותיות שאצלנו הם אחת, למעלה הם מחוברות כגון י'וני שכאן זה שתי אותיות ולמעלה לפעמים זה צ') נמצא שאנחנו בכלל לא יודעים כיצד התורה כתובה בשמיים אש שחורה על גבי אש לבנה, בששים ריבוא אותיות, ולכן אנחנו לא יכולים לספור את אותיות התורה, וזו אחת מההשגות שזוכים לה הצדיקים האמיתיים.

אך יש פה דבר עוד יותר מעניין, אם אנחנו אומרים שיתרו יתר פרשה בתורה, אז לפני שבא יתרו בוודאי שהיה ששים ריבוא אותיות בתורה. ואז מה הוא עשה כשהוא בא? הוא ייתר, כי זו המהות של יתרו, יתרו הוסיף את הגרים, נמצא שהוא מוסיף עוד נשמות לעם ישראל, וא"כ הוא מוסיף גם עוד אותיות לתורה, כי ישראל ראשי תיבות י"ש ש"שים ריבוא אותיות לתורה (מגלה עמוקות ואתחנן קפ"ו) ואם אתה מוסיף עוד גרים, ומגדיל את עם ישראל אתה מגדיל את אותיות התורה, וזה עצמו מה שהוא מיתר פרשה בתורה. רק שזה קשה, אחרי שיתרו יתר פרשה בתורה גם עדיין נשאר ששים ריבוא אותיות לתורה, שהרי לא

הערב רב, אז "ייוחד יתרו", שני הפירושים אינם סותרים אלא משלימים, אפילו שהם שני פירושים הפוכים, אלא שהם בדיוק אותו ענין, כי מצד אחד "ייוחד יתרו", הוא שמח על כל אלו שנכנסו ונתגיירו. ועצוב על כל המצרים שטבעו בים ולא זכו להתגייר, אפילו שהיו עם ישראל כל כך הרבה שנים.

האם יש טוב בגירות של הערב רב או לא, וכיצד הגרים עמדו בהר סיני וכאן צריך קצת להסביר, כי מצד אחר הערב-רב גרמו לנו הרבה צרות, ואת חטא העגל הם עשו, ואילו כאן אנחנו מסבירים שכל השמחה של יתרו היתה משום שמשא קיבל את הערב רב. והנה כתוב בגמ' בשבת (דף קמ"ו) שכל נשמות הגרים עמדו במעמד הר סיני, כמו שנשמות ישראל עמדו על הר סיני לקבל תורה. וכתוב בגמרא בנדרים (כ"ע"א) "מי שהוא עז פנים בידוע שלא עמדו רגלי אבותיו בהר סיני". ושאלנו שאלה פשוטה, הרי אע"פ שהוא עז פנים, אבל אבא שלו הוא צדיק גדול, אז איך יתכן שאבא שלו וכל הדורות הקודמים ודאי עמדו על הר סיני, וזה שהוא אז פנים אתה אומר עליו פתאום שלא עמדו אבותיו, על הר סיני? ומתוך דברי האר"י ז"ל יש תשובה, מה זה רגלי אבותיו? זה הנשמה שלו הגלגול הקודם שלו שהיה במעמד הר סיני. כולנו כמה שנהיה מיליונים, כולנו כלולים בששים ריבוא נשמות ישראל שיצאו ממצרים, כתוב: "חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא עצמו יצא ממצרים", כי אתה באמת יצאת ממצרים, אתה אחד מששים ריבוא נשמות עם ישראל שיצאו ממצרים, רק שאחרי כמה דורות אתה בא בגלגול, אבל אתה עצמך היית שמה, ולכן חייב כל אדם לראות עצמו כאילו הוא יצא ממצרים. ואבא שלי בליל הסדר אומר, על מה שכתוב בהגדה: "כל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח", מה משובח? הוא משבח את עצמו, כי ברגע שאני מרבה לספר ביציאת מצרים אני מראה שאני בעצמי יצאתי ממצרים, אני מיוחס ולא סתם אחד שהצטרף עכשיו לעם ישראל, אני עצמי מהנשמות של ששים ריבוא נשמות ישראל שיצאו ממצרים, ואני בעצמי יצאתי ממצרים. ואותו דבר, כל גר שמתגייר היום, הוא היה אחד מששים ריבוא נשמות ערב-רב שיצאו ממצרים, רק מה הערב רב לא היו מתקנים עדיין אז, ולכן הוא היה צריך לבוא עוד פעם בגלגול בתור גוי, ולעשות את הגירות מחדש מבחירה, ולעשות גיור כהלכתו כמו שצריך. נמצא, שכל גר שהתגייר היום זה בזכות משה, בזכות שמשה רבנו הוציא את נשמות הערב רב ממצרים, ולקח עליהם אחריות. ומשה באמת גם סבל מהם כמו שכתוב: "לך רד כי שיחת עמך" – עמך שהוצאת ממצרים מדעתך, שהם הערב רב כמו שפירש"י, והייתה למשה ירידה מזה, אבל הדבר הזה שהוציא משה את הערב רב, הועיל שבדורות הבאים הנשמות האלה יעשו גרים.

וזה הפשט שגם הנשמות של הגרים היו במעמד הר סיני, עד כדי כך שאומרת הגמרא בשבת (קמ"ו ע"א) שכמו שבהר סיני פסקה

שאינן שם יהודים, כי עם ישראל מפוזרים בכל הגלובוס לגמרי, אין כזה עם שמפוזר בצורה כזאת כמו שעם ישראל התפזר. והגמרא שואלת מה הנקודה בפזיור הזה? והגמרא עונה, שהעניין הוא כדי שיתווספו עלינו גרים, למשל אם יש מישהו ביפן שצריך להתגייר, כי הוא נשמה שבא כמו שאמרנו מהבל, אך הוא מעולם לא ראה יהודי, איך הוא יתגייר? לכן הקב"ה פיזר יהודים גם ביפן, ובסין, ובסוף העולם, רק בשביל שיתווספו על עם ישראל גרים מכל קצוות העולם, כלומר שהגרות היא חלק משלבי הגאולה. רבי נתן אומר בליקוטי הלכות (ברכות השחר ה"ה אות כו'): "עיקר עיכוב הגאולה מפני שצריכים להעלות את כל הקדושות הנפולות עד שיעלו הגרים וכל הרחוקים מהקדושה מאוד". רבי נתן נוקט לשון חריפה ואומר עיקר עיכוב הגאולה שעדיין לא התגיירו כל הגרים שצריכים להתגייר, וההסבר כמו שאמרנו מיתרו עד רות י" – שזה דוד המלך, צריכים שייכנסו כל נשמות הגרים, וכל זה בשביל שתהיה הגאולה השלמה.

#### ביאור הפסוק "ייוחד יתרו" לפי הפשט והדרש

לפי זה נבין גם כן מה ששאלנו, שהמדרש והפשט של המילים "ייוחד יתרו", ממש סותרים אחד את השני, כי לפי פשט זה לשון שמחה, ולפי המדרש נעשה בשרו חידודין חידודין, היפך השמחה, ואיך אפשר ליישב את הפשט עם המדרש? התשובה היא, יתרו נעשה בשרו חידודים חידודין שהיה מיצר על אובדן מצרים, כאב לו על מצרים שהייתה כזו ממלכה אדירה, ולא נשאר מהם שום דבר אחרי כל המכות ואחרי שהקב"ה טיבע את המצרים בים סוף, אך אם נפרש פירוש חסידי נוכל להמתיק את העניין של יתרו, ונבין שמה שהוא היה מיצר על אובדן של מצרים, כי כאב לו שהנה עם ישראל היו במצרים כ"כ הרבה זמן, והמצרים לא התגיירו (חוץ מהערב רב), וזהו מה שיתרו מיצר על אובדן מצרים, שאבדו ולא התגיירו. כתוב בגמ' ברכות (יד ע"ב) "שמעו אבירי לב הרחוקים מצדקה", מיהם "אבירי לב וכו'?" אלה גובאי טפשי, שכמה דורות יש שם ישראל, ובכל זאת לא התגייר שם אפי' גר אחד מישראל. תמיד אנחנו אומרים שהערבים הם עם טיפש, נשים לב שלעומת בני עשוי (אדם) יש בהם כל כך הרבה גרים, אבל מהערבים אין גרים, כי הם אומה טיפשה, וזו כונת הגמרא, "אבירי לב הרחוקים מצדקה", ככל שהאומה היא חכמה יותר, יש ממנה יותר גרים, כי שכל וגרות זה הולך ביחד. ולכן זה מה שיתרו היה מיצר על מצרים שהם טיפשים, כל כך הרבה שנים שישראל שם, והם רואים כאלה אותות ומופתים, ומקבלים מכות, ובכל זאת אף אחד מהמצרים לא התגייר, וכל מי שהתגייר שם, זה רק הערב-רב, וכל המצרים מתו בקריעת ים סוף. זה פירוש חסידי למתק את העניין של יתרו.

(עוד מעט נראה לפי התורה של רבנו למה דווקא בשרו נעשה חידודים חידודים).

לפי זה אפשר לפרש "ייוחד יתרו" גם על אותה הדרך, והשמחה של יתרו על שמשה רבנו כן הוציא איתו ששים ריבוא גרים של

יסתכל על הסוף של הסוף, אז יש לו לשמח מאוד כי סוף כל סוף, דהיינו התכלית הוא טוב מאד" – פה רבנו נכנס לנקודה מאוד עמוקה והוא מסביר שיש בכל דבר שלושה שלבים: יש את הזמן של השמחה, (למשל הזמן של הלידה, של הברית של החתונה וזה השמחה) ויש את הזמן של העתיד, שאתה רואה גם זוג שמתחתן אתה יודע שאחר כך יש גם בעיות של שלום בית, ולכן בזמן העתיד כבר לא מרגישים את את השמחה כבשעתה. ויש שבת שעברה זה יארציאייט של המוהרא"ש זצ"ל, והוא היה אומר בדרך הלצה, יש לי 2 רשימות אך בשתיהן רשומים אותם האנשים, בהתחלה האנשים היו ברשימה של זיווג הגון, ואחרי שברוך השם מצאו את הזיווג שלהם והתחתנו, אז מתחילים בעיות של שלום בית, ואני מעביר אותם לרשימה השנייה, כי עכשיו הם באים לבקש הרב תתפלל עלינו לשלום בית. רגע, תזכרו, כמה רציתם זיווג, כמה התחננתם, ועכשיו שסוף סוף התחתנתם אתם כבר ברשימה השנייה של שלום בית... איך אבא שלי תמיד אומר: החיים מתחילים עם החלוק-בית, כל תקופת האירוסין זה מאוד יפה, החתן עם החליפה הכי יפה וכן הכלה עם השמלה הכי יפה, אך זה לא החיים, החיים האמיתיים זה שקמים בבוקר עם החלוק... הנקודה הזאת של זמן שמחה-שמחה ואחר כך עצב, זה דבר שחייב להיות. אבל רבנו אומר שיש עוד שלב, כי הרי הפטירה של האדם היא כדי להעביר אותו מהעולם הזה לעולם הבא.

היה מעשה עם רבנו שהוא היה גר בברסלב על הכביש הראשי, ושמה היו הולכים ליריד, וזו גם כן היתה הדרך לבית העלמין. ומסופר שפעם אחת עברה לווייה, וכנראה עשו שם רעש מאוד ובכו וצרחו וצעקו, ואז רבינו אמר לרבי נתן, הם כל כך בוכים וצועקים, כאילו הם אומרים 'היה יותר טוב שתישאר איתנו שתמשיך לסבול את הצער ואת הבלאגן של החיים האלה בעולם הזה, ולכן הם כל כך צועקים ובוכים עליו. הרי עתה כשאדם נפטר, כבר התפטר מכל הסבל של העולם, ועכשיו רק יכול להיות שיהיה לו טוב באמת. ורבי נתן שומע את זה ומזדעזע, ואמר לרבנו "הרי הנפטר הזה אנחנו מכירים אותו, הוא לא היה מ-ל"ו הצדיקים שמגיע ישר עם כרטיס ויזה לגן עדן, הוא הולך עכשיו לגיהנום שלו, ולסבול על כל הבלי העולם הזה, אז למה רבנו אומר שלא צריך לבכות ולהצטער עליו, הרי עכשיו הוא הולך לסבול עונשים? ורבנו ענה לו משפט מאוד עמוק, ואמר לו: "כן אבל עכשיו הוא יסבול מה שיסבול ויגמור, ואח"כ הוא יכנס לתענוג האמיתי לנצח נצחים בגן עדן, כי אפילו פושעי ישראל מלאים מצוות כרמוק, הרי אין יהודי שלא עשה כמה וכמה מצוות, וממילא הוא יגמור את התיקון שלו וזהו, אבל כל הזמן שאדם חי, הוא עדיין לא גומר, והרבה פעמים הוא עוד מוסיף לחטוא. וזהו שאחר הסוף של המיתה, יש עוד סוף, והוא סוף טוב. רבנו מביא את דברי המדרש (בראשית רבה פר' ט אות ה) "בתורתו של רבי מאיר כתוב "והנה טוב מאוד" טוב-מות, במקום המילה

הזוהמה של הנחש מעם ישראל, כך פסקה הזוהמה מעל נשמות הערב רב, ולכן נשמות הגרים אין בהם זוהמה כמו שיש בעכו"ם, מפני שגם הם היו במעמד הר סיני, כי כל הגרים הם גגולים של הערב רב, שעכשיו נתקנים, וזה דבר נפלא להבין את זה. וכל זה נעשה בזכות משה רבנו, בכך שהוא לקח על עצמו את נשמות הערב רב, ולפי זה מובן "ויחד יתרו" ששמח יתרו היא שיצאו ששים ריבוא נשמות הערב רב, כי מהם יהיה את הגרים, ויתרו כל המהות שלו הוא עניין של הגרים, אבל גם כן נעשה בשרו חידודין חידודין גם על זה בעצמו, על האובדן של מצרים שטבעו בים, והם לא זכו להתגייר.

### לקוטי מוהר"ן תורה ל"ג תניינא

וכעת נבוא להבין את הביאור של רבנו הקדוש בליקוטי מוהר"ן (תורה ל"ג תניינא) רבינו מביא את הפסוק "ויחד יתרו על כל הטובה", ואומר רבנו: "וְאָמְרוּ רְז"ל "שְׁנַעְשֶׂה בְּשָׂרוֹ חִידוּדֵינִי חִידוּדֵינִי. כִּי כָּל הַשְּׂמֻחוֹת הֵם רַק בְּשַׁעֲתָן" – כשרבנו אומר 'כי, הוא בא לענות על איזו קושיה, ומה הקושיה שהוא עונה ואומר: "כי כל השמחות הם רק בשעתן"? נתחיל להבין את התשובה ומתוך זה נבין את השאלה, רבינו אומר כל שמחה בעולם היא רק בשעה של השמחה, אבל אחר כך אין שמחה כל כך. המדרש בראשית רבה (פרשה כו, ד) כתוב: שאפיקורס אחד שאל את רבי יהושע בן קרחה, אמר לו אין אתם אומרים שהקב"ה רואה את הנולד, אמר לו הן, והא כתיב בדור המבול "ויתעצב אל לבו". ענה לו ר' יהושע בן קרחה ואמר לו, נולד לך בן זכר מימך? אמר לו האפיקורס, הן. אמר לו ר' יהושע, ומה עשית? אמר לו שמחתי ושמחתי את הכל. אמר לו ר' יהושע ולא היית יודע שסופו למות, א"ל בשעת חדותא חדותא בשעת אבלה אבלה, (בשעת שמחה שמחים, ובשעת האבלות אבלים). אמר לו ר' יהושע כך מעשה הקדוש ברוך הוא, בשעה שהקב"ה ברא את העולם שמח, ובשעה שהגיע זמן הפורענות מדור המבול התעצב. ועומק הנקודה בשאלה של המין הייתה, מילא אצלנו שייך זמן של חדווה, וזמן של עצבות, אך אצל הקב"ה הרי אין זמן, והכול לפניו הווה כי זמן שייך רק אצל הנבראים, ואם כן למה הוא שמח? הרי באותה שעה של הבריאה היא אותה שעה של המבול, כי לפניו אין זמן. ועל זה השיב לו ר' יהושע, שכל העניין של השמחה והעצבות של הקב"ה זה רק בערכנו, וכיון שאצלנו יש זמן, אז כביכול גם לפני ה' יתברך שייך לומר שבשעת שמחה שמחה ובשעת עצבות עצבות, כי כביכול הוא שמח ועצוב בשבילנו.

וזהו גם הכוונה בדברי רבינו "כי כל השמחות הם רק בשעתן", כי תמיד אחרי השמחה יש גם את היפך השמחה, וכלשון רבינו: כְּגוֹן, לְמַשָּׁל שְׂמֻחָה שֶׁל חֲתָנָה או בְּרִית הַשְּׂמֻחָה הוא רַק בְּשַׁעֲתָן וְאִם יִסְתַּכֵּל עַל הַסּוּף, אֵין שׁוֹם שְׂמֻחָה בְּעוֹלָם, כִּי סוּף אֲדָם וְכוּ' (בְּרִכּוֹת יז). (הכלל שרבנו לא אוהב להזכיר דברים של היפך החיים או יסורים אלא אם כן הוא מוכרח, אך אם לא, אז הוא יכתוב וכו', ולכן כאן אומר סוף אדם וכו'), אָבֵל אִם

וכעת נבין, "ויחד יתרו" יש שני פירושים אחד הפוך מהשני, יש "ויחד" מלשון שמחה, פירוש שני לשון חידודין, ולפי דברי רבנו מתיישבים שני הפירושים האלו: "ויחד יתרו" שיתרו שמח כי הוא הסתכל על הסוף, כי הוא ידע עכשיו התגיירותי, קיבלתי נשמה חדשה (גר שמתגייר כקטן שנולד דמי), ואני אחיה חיי נצח, וזה הביא את יתרו לשמחה עצומה. אבל 'בשרו' התמלא חידודין חידודין, מסביר רבנו למה דווקא בשרו? כי זה בשר של גר, יש לו בעיה כי הוא בא מטיפה טמאה של גוי, ואין מה לעשות, גופו יהיה חייב להירקב בקבר, ולכן אף על פי שיתרו רואה שעכשיו הוא זכה על ידי הגירות לחיי נצח בנשמה שלו, בכל אופן הוא מיד הבין שזה רק לנשמה שלו אבל לא לבשר שלו, ולכן התמלא בשרו חידודין חידודין, ואמר: חבל שלא נולדתי בקדושת ישראל, חבל שאני לא מזרע אברהם יצחק ויעקב, שהם יכולים להיות קיימים בגופם ובבשרם ומתקיים בהם: "אף בְּשָׂרִי יִשְׁכֵּן לְבָטַח".

וכאן אנחנו מקשרים יתרו= רות י' אמרנו: רות מרמז על דוד המלך שהוא נקרא הדור ה-עשירי, מי אומר "אף בְּשָׂרִי יִשְׁכֵּן לְבָטַח"? דוד המלך בתהילים (ט"ז) (כל יום אנחנו אומרים אותו זה הפרק הראשון של התיקון הכללי) ופרק הזה מדבר שדוד המלך כבר זכה שגם הגוף שלו יהיה מתוקן בשלמות לעתיד לבוא, ולא יהיה לו: "'אף בְּשָׂרִי יִשְׁכֵּן לְבָטַח" וכו', אין לו את הכאב של הבשר שיש לגר אפילו צדיק, או לכל מי שאינו צדיק ולא הצליח לזכות לזכך את הגוף שלו לגמרי.

וזה המסר שלנו, שבאמת צריך לדעת שכל מה שעתידי להיות לנו הכול טוב, וגם כשמגיעים ל-120, זה גם טוב, כי אז אדם זוכה לחיי נצח, ורבנו מלמד אותנו שאנו צריכים להשתדל כמה שיותר שלא יהיה לנו בבשר הבחינה של 'חידודין חידודין', ושגם לגוף יהיה טוב לנצח, וגם כל זמן שהגוף עדיין קיים בקבר לא יהיה אבלות וצער של הנשמה עליו, כי הצלחת לזכך את הגוף כל כך עד שהוא יכול להיות משכן לנשמה גם אחרי הפטירה. כי זו הנקודה שבאים על קברם של צדיקים, כי הם זכו לזכך את הגוף שלהם שגם אחרי פטירתם המקום של הגוף שלהם יכול להיות מקום משכן לנשמה, שזהו: "אף בשרי ישכון לבטח... לקדושים אשר בארץ המה - הם קדושים שנמצאים בארץ, לכן אתה יכול לבוא לקבר שלהם, כי הנשמה הקדושה שלהם יכולה לרדת לשם. אבל מי שהוא רק זוכה שהנשמה שלו תקבל חיי נצח, אבל בשרו חידודין חידודין, אין מה לבא לקבר שלו, כי לא יורדת לשם קדושת הנשמה מלמעלה בגלל שהבשר שלו לא נתקן והודרך כאן בעולם הזה. נמצא, שהעבודה שלנו כאן, לזכות שלא יהיה בשרינו חידודין חידודין, אלא שנזכה גם לקדש את הגוף עם הנשמה, אמן ואמן.

שבת שלום ומבורך. עריכה: ליאור גבע

(מוקדש לע"נ צביה בת סאלם ויל וצדוק בן צאלח ויל ת.נ.צ.ב.ה.)

'מאוד' כתוב 'מות'. ולמה?, שאדם אחרי שגומר פה בעולם הזה מחכה לו רב טוב הצפון לעתיד לבא. ולכן אומר רבנו: "וְהָיָה זֶהוּ רַק מִצַּד הַנְּשָׁמָה, שְׂמִצְדָּה הַמְּוֹת טוֹב מְאֹד כְּמוֹ שְׂאֲמָרוֹ רַז"ל (ב"ר פ"ט ט): "וְהָיָה טוֹב מְאֹד" זֶה [מלאך המוות] וְכוּ' כִּי הוּא טוֹב מְאֹד, שְׂעַל יָדוֹ בְּאֵין לְתַכְלִית הַטּוֹב" (כי הגוף באמת לא טוב לו הוא הולך להרקיב בקבר) אך מצד הנשמה היא הולכת להתענג בתענוג האמיתי, אפילו שיהיה לה קצת צער להתנקות מכל הזוהמא של העולם הזה, אבל אחר כך היא תגיע לשלמות שלה. נמצא, שיש 3 שלבים: בהתחלה יש שמחה, כגון כשנולד התינוק, או בחתונה. אחר כך יש את הבלאגן של החיים, והרבה פעמים זה היפך השמחה. והשלב השלישי כשאדם כבר גומר את הדין, ומתענג בתענוגים של הנשמה בגן עדן, אז יש שוב שמחה.

### ההבדל בין צדיקים לרשעים בענין גוף אחר הפטירה, ודין הגרים

ואומר רבינו: "אך מי שהוא צדיק, וְאֶפְלוּ גִּיּוֹפּוֹ נָקִי וְקָדוֹשׁ מְאֹד אֵיזִי יִכּוֹל לְשַׂמַּח גַּם עִם גִּיּוֹפּוֹ אֶפְלוּ אִם מִסְתַּכֵּל עַל הַסּוּף, מֵאַחַר שְׂגִם גִּיּוֹפּוֹ טָהוֹר וְקָדוֹשׁ (תהלים נ"ו) "בְּאַלְקִים בְּטַחְתִּי מִהַ יַעֲשֶׂה בְּשָׂרִי לִי", שֶׁהַבְּשָׂר, דִּהְיִינוּ הַגּוֹף אֵינּוּ יִכּוֹל לַעֲשׂוֹת לוֹ שׁוֹם הַזֶּקֶ, וְכִמוֹ שְׂבָתוֹב (תהלים ט"ז): "אֵף בְּשָׂרִי יִשְׁכֵּן לְבָטַח" - שֶׁהַצַּדִּיק בְּטוֹחַ, שְׂגִם לְהַגּוֹף יִהְיֶה טוֹב מְאֹד, וְעַל כֵּן יִכּוֹל לְשַׂמַּח גַּם עִם גִּיּוֹפּוֹ - אֲבָל מִי שְׂאֵין גִּיּוֹפּוֹ קָדוֹשׁ כֵּל כֵּךְ בְּפָרֵט גַּר שְׂאֵף עַל פִּי שְׂנִשְׂמָתוֹ גְּבוּהַ מְאֹד, אֵף עַל פִּי כֵן גִּיּוֹפּוֹ נּוֹצֵר מִטְּפָה טְמֵאָה, וְאֵיךְ אֶפְשָׂר לְשַׂנּוֹת זֹאת?... נִמְצָא שֶׁזֶה הָאִישׁ שְׂאֵין גִּיּוֹפּוֹ קָדוֹשׁ כֵּל כֵּךְ, בְּפָרֵט גַּר אֵי אֶפְשָׂר לוֹ לְשַׂמַּח עִם גִּיּוֹפּוֹ בְּשִׂמְסֵתָבֵל עַל הַתַּכְלִית... " (בשורת הרדב"ז יש דבר מעניין, הוא דן האם כדאי לקבור את המת בתוך סיד, בשביל שיכלה הגוף מהר, וככה לא יהיה צער ארוך לנשמה או לא. אחת מעלות של הנקברים בהר הזיתים, כי בהר הזיתים יש אדמה רוויה בסיד, והגוף כלה מאוד מהר יותר משאר מקומות. הרדב"ז מסיק, שאל תתערב במעשי ה', ומצדד שלא לקבור בסיד, אבל יש בזה מחלוקת בפוסקים).

על צדיקים כתוב "אף בְּשָׂרִי יִשְׁכֵּן לְבָטַח", אך מי שאינו צדיק, יש צער גדול לנשמה, עד שהבשר מרקיב בקבר, כמ"ש (איוב י"ה כב): "אֵף בְּשָׂרִי יִשְׁכֵּן לְבָטַח" וְאֵפְשָׂר לְבָטַח" וְאֵפְשָׂר לְבָטַח" וְאֵפְשָׂר לְבָטַח" כי הצדיק הגוף שלו נקי וטהור, והוא לא מרקיב, וצדיקים זוכים שהגוף שלהם קיים בקבר, כי שהגוף לא מפריע לנשמה להגיע לשלמות הגדולה. ומסיים רבנו: "וְזֶהוּ: "וְיִחַד יִתְרוֹ עַל כָּל הַטּוֹבָה" שִׂיתְרוֹ הִיָּה שְׂמַח עַל כָּל הַטּוֹבָה פְּרוֹשׁ, אֶפְלוּ בְּשִׂמְסֵתָבֵל לְהִלָּאָה מִן הַטּוֹבָה (שהסתכל על הסוף - על המיתה), וְזֶהוּ: "עַל כָּל הַטּוֹבָה" - אֵף עַל פִּי לְמַעַלָּה וְלְהִלָּאָה עַל הַטּוֹבָה, הֵינּוּ עַל הַסּוּף אֵף עַל פִּי כֵן הִיָּה שְׂמַח מְאֹד, כִּי מִצַּד הַנְּשָׁמָה אֵף בְּשִׂמְסֵתָבֵל עַל הַסּוּף, הוּא טוֹב מְאֹד כְּנִ"ל, אֵךְ שְׂנַעֲשֶׂה בְּשָׂרִי חִדּוּדִין חִדּוּדִין בְּשָׂרִי דִּיקָא דִּהְיִינוּ הַגּוֹף, כִּי מֵאַחַר שֶׁהָיָה גַר לֹא הִיָּה שְׂמַחְתוֹ בְּגוֹפּוֹ בְּשִׂמְסֵתָבֵל עַל הַסּוּף כְּנִ"ל.